

BOKY A ROHY

NATURA 2000

NATURA 2000 je názov sústavy chránených území členských krajín Európskej únie. Hlavným cieľom jej vytvorenia je zachovanie európskeho prírodného bohatstva – najzácnejších a najohrozenejších biotopov¹ a druhov na území štátov EÚ.

Sústavu NATURA 2000 tvoria **chránené vtáčie územia** vyhlasované s cieľom ochrany vtáctva a **územia európskeho významu** s cieľom ochrany ostatných vzácných a ohrozených rastlinných a živočíšnych druhov a ich biotopov.

O zaradení územia do sústavy NATURA 2000 rozhoduje Európska komisia, ktorá územia vyberá z predložených návrhov jednotlivých členských krajín.

ÚZEMIE EURÓPSKEHO VÝZNAMU BOKY

Pohľad na Navrhované územie európskeho významu Boky

Identifikačný kód: SKUEV0245

Rozloha: 153,46 ha

Nadmorská výška: 235 – 577 m n. m.

Kraj: Banskobystrický

Okres: Zvolen

Katastrálne územie: Budča, Trnie

¹ prírodný životný priestor charakterizovaný určitými vonkajšími podmienkami a súborom v ňom žijúcich organizmov (rastlín a živočíchov)

Panónsky dubovo-hrabový les

PRÍRODNÉ POMERY

Územie je situované na južnom okraji orografického celku Kremnické vrchy a je vzdialené 1 km za západ od obce Budča. Vpravo od rieky Hron zaberá medzi kótami Bučan a Bukovina strmé, miestami skalnaté svahy s južnou až juhozápadnou expozíciou. Geologické podložie tvoria heterogénne vulkanické produkty, andezitové aglomeráty a tufy, ktoré v dôsledku nerovnomerného zvetrávania podmienujú vznik kamenných morí, sutí, brál a iných zaujímavých skalných útvarov, z ktorých vyniká staticky vyvážený andezitový balvan (sopečná bomba) – Čertova skala. Z pôd prevažujú kambizeme.

Územie predstavuje jeden z najrozsiahlejších súborov xerothermných rastlinných a živočíšnych spoločenstiev s mimoriadnou biodiverzitou, pričom mnohé druhy organizmov

tu dosahujú severnú hranicu rozšírenia. Z viac ako 300 taxónov vyšších rastlín pripadá polovica na druhy lesných fytoocenóz v rámci 1. až 3. lesného vegetačného stupňa. Najhodnotnejšie lesné porasty s dubom cerovým a ostatnými prirodzenými

Silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou

Rozchodník prudký (*Sedum acre*)

Oman hodvábný (*Inula oculus-christi*)

Mohutné, viac ako 200-ročné duby cerové

sprievodnými drevinami majú charakter pôvodného prírodného lesa a patria medzi najstaršie na Slovensku (220 až 250 rokov). Osobitné postavenie majú otvorené skalné stanovišťa a lesostepné formácie s veľmi pestrým zastúpením bezstavovcov. Vzhľadom na zachovalý charakter územia tu evidujeme viac ako 70 druhov hniezdičov avifauny. Bežné druhy poľovnej zveri dopĺňa jazvec lesný, kuna hôrna, občas sa tu objaví rys ostrovid i medveď hnedý. Pozoruhodnosť územia potvrdzuje aj výskyt šiestich typov biotopov európskeho významu.

NEGATÍVNE VPLYVY

Extrémne stanovištné podmienky a nízka produkčná schopnosť porastov vyvolala v minulosti len nepatrný záujem lesného hospodárstva o toto územie, vďaka čomu boli zachované prírodné hodnoty do súčasnosti a ani v budúcnosti tu nepredpokladáme záujem o lesohospodárske aktivity. Aj v tomto území je v súčasnosti aktuálne rozširovanie nepôvodných, synantropných druhov organizmov, predovšetkým netýkavky malokvetej (*Impatiens parviflora*). Vzhľadom na charakter územia bolo toto v minulosti niekoľkokrát postihnuté požiarom, a preto v budúcnosti bude potrebné venovať pozornosť aj tomuto faktoru, predovšetkým informovaním návštevníkov. Územie bola dotknutá aj výstavbou preložky kontaktnej štátnej cesty.

Sutinové spoločenstvá

Pionierske spoločenstvá plytkých silikátových pôd

Kavyl' Ivanov (*Stipa joannis*)

Skalný hrib v počiatocnom štádiu vývoja

OCHRANA ÚZEMIA

Územie európskeho významu Boky je situované v najjužnejšej časti Kremnických vrchov a hranica kopíruje hranice NPR Boky, ktorá patrí k starším chráneným územiám Slovenska. Snaha o jeho ochranu začala už v tridsiatych rokoch 20. storočia, oficiálne bolo vyhlásené za chránené v roku 1964. Predstavuje jednu z najsevernejších lokalít teplomilných druhov rastlín a živočíchov, s výraznými lesostepnými spoločenstvami, otvorenými skalnými stanovišťami, so zachovanými komplexami dubových lesov, ako aj s výskytom jedinečných geologických útvarov (skalné steny, skalné hriby v rôznych štádiách vývoja). Územie využíva Technická univerzita vo Zvolene ako dôležitý vedecko-výskumný a náučný objekt. V roku 1978 bol otvorený náučný chodník s 13 zastávkami prechádzajúci naprieč územím v dĺžke 5,1 km. V celom území platí najvyšší, piaty stupeň ochrany.

Manažment vo vzťahu k ochrane druhov a biotopov európskeho významu a zachovaniu, resp. dosiahnutiu ich priaznivého stavu, je potrebné uskutočňovať prostredníctvom programu starostlivosti. Vzhľadom na charakter územia a stupeň prirodzenosti nepredpokladáme v najbližšej budúcnosti potrebu jeho zonácie a územie bude naďalej ponechané na samovývoj.

Kosatec trávolistý (*Iris graminea*)

Koralovec ježovitý (*Hygrophorus marzuolus*)

Každé územie európskeho významu sa po schválení Národného zoznamu navrhovaných ÚEV vládou SR (17. 3. 2004) považuje za chránené územie. Je to štádium tzv. **predbežnej ochrany**, ktorej cieľom je zabezpečiť, aby sa stav európsky významných druhov a biotopov v území nezhoršoval. Toto obdobie môže trvať až 9 rokov, pričom počas prvých 3 rokov je národný zoznam posudzovaný v Európskej komisii a dochádza k definitívnemu výberu územia do sústavy NATURA 2000 a do maximálne ďalších 6 rokov dôjde k vyhláseniu územia. Predbežná ochrana je realizovaná prostredníctvom stupňov ochrany uvedených v národnom zozname.

Podrobný zoznam parciel so zaradením k príslušnému stupňu ochrany pre ÚEV Boky a ÚEV Rohy, ako aj všetky ďalšie informácie o sústave NATURA 2000 na Slovensku nájdete na www.sopsr.sk/natura.

Stupne ochrany. Podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny je územná ochrana na Slovensku diferencovaná podľa stupňov ochrany. Najmenšie obmedzenia v prospech ochrany prírody predstavuje 1. stupeň (platí na celom území SR), najprísnejší je 5. stupeň (o. i. zahŕňa zákaz pohybu mimo vyznačených turistických chodníkov, zberu plodov a rušenia pokoja v záujme prítomných živočíchov a samozrejme vylučuje hospodársku činnosť). V prípade zónovania územia, jednotlivým zónam zodpovedajú príslušné stupne ochrany (zóna A = 5. stupeň, zóna B = 4. stupeň, zóna C = 3. stupeň, zóna D = 2. stupeň. 1. stupeň nemá pridelenú zónu).

STAROSTLIVOSŤ O ÚZEMIE

- územie v súčasnosti nevyžaduje osobitné formy diferencovanej starostlivosti a v celom rozsahu sa bude uplatňovať bezzásahový režim a budú rešpektované prírodné zákonitosti vývoja biocenóz
- zvýšenú pozornosť bude potrebné venovať monitoringu celoeurópsky rozšíreným inváznym druhom rastlín
- v spolupráci s Technickou univerzitou vo Zvolene udržiavať existujúci náučný chodník.

Panónsky dubovo-hrabový les

SVM50 © Úrad geodézie, kartografie a katastra SR, 2000, č.040/010205-AG. Tematický obsah © Štátna ochrana prírody SR, ÚŠOP SR Banská Bystrica, 2007

ZOZNAM BIOTOPOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

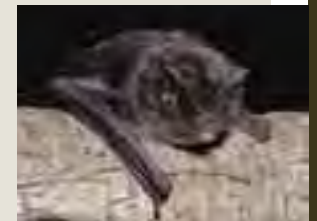
Typ biotopu	Kód NATURA 2000 (* prioritné biotopy)
Skalné biotopy a jaskyne	
Silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou	8220
Pionierske spoločenstvá plytkých silikátových pôd	8230
Lesné biotopy	
Bukové a jedľové kvetnaté lesy	9130
Lipovo-javorové sutinové lesy	9180*
Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy	91G0*
Teplomilné panónske dubové lesy	91H0*

ZOZNAM DRUHOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Skupina Slovenský názov	Vedecký názov (* prioritné druhy)
Chrobáky	
fuzáč veľký	<i>Cerambyx cerdo</i>
kováčik fialový	<i>Limoniscus violaceus</i>
roháč obyčajný	<i>Lucanus cervus</i>
pižmovec hnedý	* <i>Osmoderma eremita</i>
	<i>Rhysodes sulcatus</i>
Cicavce – netopiere	
netopier čierny/ uchaňa čierna	<i>Barbastella barbastellus</i>
netopier brvitý	<i>Myotis emarginatus</i>
netopier veľkouchý	<i>Myotis bechsteini</i>
netopier obyčajný	<i>Myotis myotis</i>
Cicavce šelmy	
rys ostrovid	<i>Lynx lynx</i>
medveď hnedý	* <i>Ursus arctos</i>

Fuzáč veľký
(*Cerambyx cerdo*)

Uchaňa čierna
(*Barbastella barbastellus*)

ÚZEMIE EURÓPSKEHO VÝZNAMU

ROHY

Pohľad na Územie európskeho významu Rohy

Identifikačný kód územia: SKUEV0247
Nadmorská výška: 367 – 488 m n. m.
Rozloha: 23,323 ha

Kraj: Banskobystrický
Okres: Detva
Katastrálne územie: Víglaš

PRÍRODNÉ POMERY

Územie leží v oblasti Slovenského stredohoria a zaberá južné svahy údolnej časti Zvolenskej kotliny v priestore medzi obcou Víglaš a mestom Detva, pričom južným okrajom sa dotýka štátnej cesty smer Zvolen – Lučenec. Ide o typicky vulkanický terén budovaný produktmi mladotretihorného vulkanizmu. Kým vo vrcholových častiach prevládajú pyroxénické andezity miestami vystupujúce vo forme 2 až 3 metrov vysokých skaliek, zemných pyramíd alebo previsnutých útvarov, úpätie územia (niva Slatiny) tvoria tufitické a piesčité íly s ukázkami erózných procesov – plošných zmyvov a ronových rýh, neustále nanovo osídľovaných vegetáciou.

Rastliny a ich spoločenstvá sú tu viazané na výhrevný substrát, na ktorom sa vyformovali xerofilné fytoocenózy. Na prvý pohľad rozlíšiteľné lesné a nelesné spoločenstvá majú v území takmer rovnocenné zastúpenie. Z hľadiska lesníckej typológie patria lesy prevažne

do bukovo – dubového lesného vegetačného stupňa. Stanovištia nelesného charakteru reprezentujú rôzne zapojené fytoocenózy skalných stepí v rôznych vývojových štádiách. Z chránených druhov sa v území vyskytuje kosatec trávolistý (*Iris graminea*), vstavač bledý (*Orchis pallens*), nátržník skalný (*Potentilla rupestris*), kavyľ pôvabný (*Stipa pulcherrima*), kukučka vencová (*Lychnis coronaria*). Z ohrozených druhov je to dvojradovec neskorý (*Cleistogenes serotina*), šalát trváci (*Lactuca perennis*), ruža galská (*Rosa gallica*), divozel Chaixov rakúsky (*Verbascum chaixii* subsp. *austriacum*), divozel tmavočervený (*Verbascum phoeniceum*), nátržník biely (*Potentilla alba*). Chránené územie predstavuje aj jednu z význačných lokalít relatívne teplomilného živočíšstva v širšej oblasti Zvolenskej kotliny. Nachádzajú sa tu značne bohaté ornitocenózy teplých listnatých lesov nižších polôh.

Subpanónske travinnobylinné porasty

Kukučka vencová
(*Lychnis coronaria*)

Rozchodník biely
(*Sedum album*)

Koník ružovokrídly (*Calliptamus italicus*)

Jašterica zelená (*Lacerta viridis*)

NEGATÍVNE VPLYVY

Ide o zachovalé územie bez výrazných negatívnych antropických vplyvov tak vo vzťahu k anorganickej, ako aj organickej zložke prírody. Za nepôvodné možno považovať v lesných porastoch v južnej časti územia druhy borovica lesná (*Pinus sylvestris*) a smrekovec opadavý (*Larix decidua*). Prechodný výskyt introdukovaného muflóna obyčajného sa v poslednom období prejavuje ako negatívny prvok spôsobujúci degradáciu lesostepných spoločenstiev. Južná časť územia je ohrozovaná nepriaznivými účinkami dopravy.

OCHRANA ÚZEMIA

Zákonná ochrana bola územiu poskytnutá v roku 1984 vyhlásením za štátnu prírodnú rezerváciu, ktorá bola v roku 2003 prekategorizovaná na prírodnú rezerváciu s najvyšším – piatym stupňom ochrany. Jej hranice sú totožné s hranicami navrhovaného územia európskeho významu Rohy. Ide o významné územie s potenciálom prirodzených lesných ekosystémov a biotopmi druhov rastlín a živočíchov národného významu.

Vyznačuje sa prítomnosťou viacerých prírodných zvláštností, zachovanie ktorých je dôležité z hľadiska sledovania prírodných procesov. Z pohľadu anorganickej prírody ide hlavne o ukážky živých procesov erózie i procesov prirodzeného osídľovania týchto plôch vegetáciou v rôznych vývojových štádiách. Územie sa vyznačuje zachovalosťou, pôvodnosťou a prirodzenosťou rastlinných spoločenstiev i výskytom floristických prvkov výrazne teplomilného charakteru v okrajovej polohe masívu Poľany. Lokálne existujú plochy, kde na štrkovitom až skalnatom substráte dominujú: rozchodník šesťhranový (*Sedum sexangulare*), rozchodník biely (*Sedum album*), rozchodníkovec najväčší (*Hylotelephium maximum*), slezinník červený (*Asplenium trichomanes*), slezinník severný (*Asplenium septentrionale*), k nim na humóznejších stanovištiach pristupuje najmä nátržník piesočný (*Potentilla arenaria*), pokrývajúci i súvislejšie plochy. Postupným zarastaním prechádzajú do najtypickejších spoločenstiev skalných stepí na nevápnitom podklade s dominujúcim druhom kostrava padalmátska (*Festuca pseudodalmatica*).

Fauna má charakter pomerne bohatých zoocenóz zóny listnatých lesov submontánneho stupňa s výskytom niektorých teplomilných druhov, či už sa to týka cicavcov, vtákov alebo bezstavovcov.

Striedanie biotopov subpanónskych travinnobylinných porastov a teplomilných panónskych dubových lesov

STAROSTLIVOSŤ O ÚZEMIE

- stav územia v súčasnosti nevyžaduje osobitný režim hospodárenia a v celom rozsahu sa budú uplatňovať len prírodné procesy fungovania ekosystémov
- v budúcnosti bude potrebné venovať zvýšenú pozornosť monitoringu celoeurópsky rozšíreným inváznym druhom rastlín a v spolupráci s výskumnými pracoviskami inštitúcií zaoberajúcich sa touto problematikou realizovať navrhnuté opatrenia
- bude nevyhnutné zabezpečiť monitoring vplyvu muflónej zveri, predovšetkým na spoločenstvách otvorených skalných stepí a na základe ich výsledkov realizovať navrhnuté opatrenia.

ZOZNAM BIOTOPOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Typ biotopu	Kód NATURA 2000 (* prioritné biotopy)
Prírodné a poloprírodné travinno-bylinné biotopy	
Subpanónske travinnobylinné porasty	6240*
Lesné biotopy	
Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy	91G0*
Teplomilné panónske dubové lesy	91H0*

Teplomilný panónsky dubový les

ZOZNAM DRUHOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Skupina	Slovenský názov	Vedecký názov
Chrobáky	roháč obyčajný	<i>Lucanus cervus</i>

*Roháč obyčajný
(Lucanus cervus)*

KONTAKTNÉ ADRESY

ISBN 978-80-89310-10-4

**Štátna ochrana prírody SR
Správa CHKO Poľana
J. M. Hurbana 20
960 01 Zvolen
tel: 045/533 48 34
fax: 045/533 36 57
e-mail: chkopo@sospr.sk**

www.sopsr.sk/natura

Autori fotografií: © Archív ŠOP SR, © V. Hrúz, © P. Kaňuch, © J. Kautman, © V. Kunca, © J. Ksiažek, © I. Rybár, © A. Saxa, © J. Vlčko

Tento informačný materiál vydala ŠOP SR v rámci projektu Optimalizácia komunikácie a informovania o chránených územiach zaradených do sústavy Natura 2000, ktorý je spolufinancovaný Európskou úniou.

Foto na obálke:

*predná strana – Čertova skala v Území európskeho významu Boky
zadná strana – jesenný aspekt v Území európskeho významu Boky*

